

1. Andriushchenko, M. I., Maier, V. Ya., Kurasa, H. O., Konoplianyk, O. V., Boichenko, O. V., Meshcheriakov, M. V. (2018). *Istoriia vynyknennia voleibolu v Mykolaivskii oblasti Naukovi pratsi: nauk. zhurn.* Mykolaiv: Vyd-vo ChNU im. Petra Mohyly, Vol. 313, issue 301, pp. 112–117.
2. Arov, B. (1998). Zolotoi udar: Proslavlenomu nikolaevskomu voleibolistu Leonidu Lizunovu – 60 let! *Nikolaevskie novosti*, 12 October, p. 2.
3. Kubok Ukrprofrady u mykolaivskoi «Khvyli» (1979). *Pivdenna pravda*, 21 February, p. 4.
4. Oblasni Universiady. URL : <http://kb.nuos.edu.ua/news/Congratulations%20to%20the%20winners/Regional-Universiade.html> (data of accessed 01 October 2024).
5. Na plyazhe «Strelka» sostoyalsya pervii Djuce–turnir po plyazhnomu voleibolu (2006). *Vechernii Nikolaev*, 2 September, p. 4.
6. Bybyskyi, V. A., Bondarenko, I. H. (2014). *Istoriia fizychnoi kultury ta sportu v Ukraini: teaching manual.* Mykolaiv: Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly. 340 p.
7. Yermakova, S. S. (2005). 80 rokiv voleibolu Ukrainy. *Litopys-khronolohiia 1925–2005 rr.* Kyiv: FVU. 96 p.
8. Haiduchok, S. (1930). *Vidbyvanka.* Lviv: Nakladom «Sokola-Batka». 39 p.
9. Dmytriiev, P. (1961). Chempionky Ukrainy. *Pivdenna pravda*, 7 February, p. 4.
10. Zavadskii, S. (2002). Vseukrainskii yunosheskii voleibol v Nikolaeve. *Yuzhnaya pravda*, 14 May, p. 4.
11. Zmahannia z voleibolu v mezhakh «DYNAMIADY-2023» na bazi ChNU imeni Petra Mohyly. URL: <https://chmnu.edu.ua/zmagannya-z-voleibolu-v-mezhah-dinamiadi-2023-na-bazi-chnu-imeni-petra-moghili/> (data of accessed 01 October 2024).
12. Kiselov, A. F., Kozyr, M. B. (2003). Vid masovosti – do maisternosti u fizychnii kulturi ta sporti (1789–2001 rr.). Mykolaiv: MDU. Vol. 47-48), 90 p.
13. Maksymov, M. (1985). Prystrasti nad sitkoiu. *Pivdenna pravda*, 9 January, p. 4.
14. Malyshev, Yu. (1992). Prystrasti na maidanchyku. *Pivdenna pravda*, no. 161 (19930), p. 3.
15. Nesterenko, G. (2000). Mirovoi voleibolist. *Vechernii Nikolaev*, 17 June, p. 4.
16. Pavlov, S. (1925). Voleibol. *Vestnik fizicheskoi kulturi*, no. 6 (June), p. 10.
17. Rozumak, S. (2002). Bich-voleibol – otpadnaya igra, igrayut yarko supermastera. *Krik*, 21-28 August, p. 2.
18. Serhiienko, L. (1984). Soldat sportu. *Pivdenna pravda*, 22 February, p. 4.
19. Sova, Andrii. Stepan Haiduchok pro vidbyvanku, abo koly ukraintsi pochaly hraty u voleibol. URL: <https://photo-lviv.in.ua/stepan-hayduchok-pro-vidbyvanku-abo-koly-ukraintsi-pochaly-hratty-u-voleybol/> (data of accessed 01 October 2024).
20. Tabakar, A. (1986). Piat dnev u «Nadii». *Pivdenna pravda*, 23 April, p. 4.
21. Trofymov, M. (1989). Miach nad chitkoiu. *Pivdenna pravda*, 9 December, p. 4.
22. Khaindrava, N. U Mykolaievi vidbuvsia pershyi za desiat rokiv ofitsiynii chempionat z voleibolu. URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/764905-u-mikolaevi-vidbuvsia-persij-za-desat-rokiv-oficijniy-chempionat-z-voleibolu/> (data of accessed 01 October 2024).
23. Chaikovskii, A. (1997). Glavnii v «Stepi» chelovek. *Nikolaevskie novosti*, 2-8 December, p. 3.
24. Shalabada, A. (2003). Glavnii priz uezhhaet v Stepnoe. *Yuzhnaya pravda*, 20 May, p. 4.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11\(184\).24](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11(184).24)

УДК 797.12-043.83(477.73)(091)

Марцінковський І. Б.,

кандидат медичних наук, доцент кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

Навчально-наукового гуманітарного інституту

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв)

ORCID: 0000-0003-2804-6273

Салтовська М. С.,

студентка спеціальності 017 Фізична культура і спорт, Навчально-науковий гуманітарний інститут

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв)

ORCID: 0009-0004-1964-9034

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ НАДЧОРНОМОР'Я У ПРОЦЕСАХ ЗАСНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ВЕСЛУВАЛЬНОГО СПОРТУ НА МИКОЛАЇВЩИНІ

Веслування на Миколаївщині має давні традиції, пов'язані з історією краю та історико-культурними зв'язками його мешканців з народами Чорномор'я та Середземномор'я. 1874 р. у Миколаєві на Південному Бузі відбулися шлюпочні перегони серед моряків. Із заснуванням у 1887 р. яхт-клубу, веслування, як вид спорту, швидко розвивалося. З ХХ ст., завдяки участі гімназистів міста та організації змагань яхт-клубом, веслування знайшло поширення серед молоді міста. Після Першої світової війни та під час радянської влади веслувальний спорт став частиною пролетарської культури. До 1941 р. веслувальний спорт характеризується: 1) 1920–1921 рр. – зосередження веслувальних клубів у системі Всеобучу; 2) 1921–1925 рр. – перехід їх до профспілкових організацій; 3) 1925 р. – створення відомчими спортивними товариствами власних веслувальних станцій; 4) з 1927 р. – участю миколаївських спортсменів-веслувальників у Всеукраїнських та Всесоюзних змаганнях. Натепер Миколаївщина відзначається спортсменами-веслувальниками, які ставали чемпіонами та призерами на Олімпійських іграх, Чемпіонатах світу та Європи.

Ключові слова: веслувальний спорт, історія, Миколаївщина.

Igor Martsincovskiy, Mariya Saltovska Historical and cultural traditions of the Black Sea region in the processes of establishment and development of rowing in the Mykolaiv region. The geographical features of the modern Mykolaiv region with a grid have contributed to the development of rowing since ancient times and it is connected with the history of the region and the historical and cultural ties of its inhabitants with other peoples of the Black Sea and the Mediterranean. In 1874, a boat race among sailors took place in Mykolaiv. With the foundation of the yacht club in 1887, rowing developed rapidly. Since the 20th century, thanks to the participation of the city's high school students and the organization of competitions by the yacht club, rowing has spread among the city's youth. After the First World War and during the Soviet rule, rowing became part of proletarian culture. In 1936, a shipyard for the construction of sports rowing vessels existed in Mykolaiv. Until 1941, rowing was characterized by: 1) 1920–1921 – concentration of rowing clubs in the Vsevobuchu system; 2) 1921–1925 – their transfer to trade union organizations; 3) 1925 – creation of own rowing stations by departmental sports societies; 4) since 1927 – participation of Mykolaiv sportsmen-rowers in All-Ukrainian and All-Union competitions. During the Second World War, significant damage was done to the rowing bases. 1950–1980 are characterized by the rapid growth of rowing sports in the Mykolaiv region. Due to the peculiarity of the channel with rapids on the South Buga, slalom rowing has spread in the region. Mykolaiv Oblast is noted for rowing athletes who became champions and medalists at the Olympic Games, the World and European Championships. During the ongoing war with the Russian aggressor, sports master Mykola Gutsalenko died defending Ukraine. Thanks to the Mykolaiv Oblast Rowing Federation, rowing enthusiasts - athletes and coaches-pedagogues, the traditions of this sport continue.

Keywords: rowing sport, history, Mykolaiv region.

Постановка проблеми. Веслувальний спорт являє собою перегони на човнах різної конструкції, що приводяться в рух силою м'язів з використанням весел. Це олімпійський вид спорту, який включає академічне веслування, веслування на байдарках і каное та веслувальний слалом, а також багато національних видів, популярних у різних країнах. Незважаючи на зазначене веслування не просто спорт – це частина культурної та історичної спадщини Причорноморського краю, де протікають такі великі річки як Південний Буг та його найбільші притоки – Інгул, Синюха, Мертводод, Кодима, а з півдня Миколаївщину омиває Дніпро-Бузький лиман та Чорне море. Здавна веслування служило засобом переміщення, посилюючи зв'язки між поселеннями, у торгівлі та рибальстві, покращуючи добробут мешканців, зміцненні обороноздатності, в останні століття у спорті, сприяючи активному дозвіллю, а загалом воно збагачувало культурний спадок нашого краю. Веслування є не тільки способом розваги та фізичної активності, але складає частину ідентичності та спільної пам'яті мешканців краю. Воно відображає відносини людини з водою та навколишнім середовищем, показує вплив природи на формування культури і традицій мешканців краю. Водночас інформація про історичний розвиток веслування в краї на сайті Федерації веслування Миколаївської області відсутня [11].

До історії започаткування і розвитку веслування як спорту на Миколаївщині зверталися А. Ф. Кісельов, М. Б. Козир (2003), Н. О. Довгань, І. Г. Бондаренко (2005), В. А. Вербицький, І. Г. Бондаренко (2014), А. І. Тихоміров, О. С. Козубенко, Г. Ф. Усатюк Г. Ф. (2018). Попри зазначене, питання виникнення та розвитку веслування на Причорномор'ї продовжує висвітлюватися від періоду Російської імперії з позицій радянської історіографії, яка була заполітизована, має значні викривлення щодо окремих подій, а в наукових публікаціях після 1991 р. приділено недостатньої уваги українській складовій, що визначило актуальність дослідження.

Пошукова робота та написання статті за її результатами виконані у рамках кафедральної теми з дослідження історії розвитку спорту на Миколаївщині – державний реєстраційний номер 0121U111039 від 17.05.2021 р.

Мета роботи полягала у дослідженні та аналізі основних етапів становлення веслувального спорту на Миколаївщині, з'ясуванні ключових подій та особистостей, які сприяли популяризації цього виду спорту, і встановлення його значення для спортивного життя краю.

Об'єктом дослідження є розвиток веслування на Миколаївщині. **Предметом дослідження** став процес становлення веслування, основні події, особистості та спортивні організації, що вплинули на популяризацію веслування в регіоні. **Наукова новизна:** вперше системно досліджено джерела соціальних мереж, газетних повідомлень та спеціальної літератури для з'ясування особливостей розвитку веслування на Миколаївщині. **Матеріал та методи.** Досліджені підшивки місцевих періодичних видань, краєзнавча та історична література із фондів Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки, електронні ресурси для з'ясування особливостей розвитку веслування в Україні, області та місті з використанням методів – бібліографічного, абстрагування, аналізу й синтезу.

Виклад основного матеріалу. З прадавніх часів людина для пересування та господарської діяльності користувалася човнами різних конструкцій (археологічні артефакти Месопотамії, племен Скандинавії тощо), оскільки колесо було винайдене значно пізніше. Географічні особливості Причорномор'я, де розташовується Миколаївщина, з давніх зумовили використання човнів та весел, тим самим поклавши початок багатовікової традиції використання човнів та інших суден для пересування, торгівлі та рибальства. Перші згадки про веслування можна знайти в історичних джерелах у різні періоди історії краю.

Археологічні дослідження останніх років засвідчують, що в Україні люди жили вже близько 800 тис. років. У добу первіснообщинного ладу винайшли човни-довбанки (видовбані з цілісного стовбура дерева) і плоти. За даними проведених на Миколаївщині археологічних розкопок (Абазова балка біля с. Олександрівка Вознесенського р-ну, Кінецьпіль та Синюшин Брід Первомайського р-ну, стоянка Сагайдак-1 на Інгулі; Гард, Пугач-1, 2, Ташлик – 2, 3) в епоху мезоліту (середньо-кам'яний вік; 10–9 тис. р. тому) мешканці буго-дністровської культури займалися полюванням, збиральництвом і рибальством. З давніх мешканців, які проживали на території сучасної України, найсуттєвіший слід залишили трипільці. Трипільська культура (ще має назву Трипільля-Кукутень) – це археологічна давньо-землеробська культура часів неоліту і раннього енеоліту (5500 – 2700 рр. до н.е.), що розташовувалася між Карпатами і Дніпром на території сучасних Румунії,

Молдови та України (археологічні пам'ятки згруповані у 15 областях, але найбільше в Середній Наддніпрянщині та Надпрутті й Надбужжі, менше у Наддніпрянщині). Племена трипільців будували свої найбільші у Європі поселення поблизу та у заплавах рік. Їхні керамічні вироби подоби човна свідчать про те, що трипільці ловили рибу користуючись човнами-довбанками з веслами [16]. Шляхи розселення представників трипільської культури на території сучасної Миколаївщини проходили по Південному Бугу, його лівих притоках – Гірському Тікичу, Синюсі та Інгулу. У харчуванні переважали кістки впольованих диких тварин та виловленої риби (поселення біля с. Красненьке на Південному Бузі). Племена пізнього бронзового віку, що селилися в низьких надзаплавних терасах основних річок краю, вели напівосілий спосіб життя, відзначалися досконалою технікою обробки дерева бронзовими інструментами (Рибаківський, Корабелівський скарби). У степовій смугі Надчорномор'я епоху пізнього бронзового віку (XIII/XII – X ст. до н.е.) представлено білозерською археологічною культурою (Миколаїв, Городище Дикий Сад), мешканці якого вели осіло-кочове господарство. Остеологічні знахідки вказують на значний відсоток кісток різних видів риб (сома, осетра тощо), дельфіна. Навчившись витесувати дошки, на довбанках нарощували борти, укріплюючи їх брусами-шпангоутами. Пізніше основу судна змінив киль з фор- і ахтерштевнями. Дерев'яні вироби (наприклад, човни), на жаль, погано зберігаються в землі у такому тривалому часовому відтинку, тому їх загальний вигляд можна уявити за нечисленими малюнками чи керамічними моделями.

У давні часи, коли розвиток регіону був пов'язаний з активною морською і річковою торгівлею, весла були необхідним інструментом для переміщення човнів різних конструкцій, розмірів та навіть морськими кораблями, що забезпечувало ефективне пересування водою.

З розвитком давньогрецьких та давньоримських колоній на північному узбережжі Чорного моря (на Миколаївщині найбільшою була Ольвія), веслування стало не тільки засобом транспортування товарів і людей, але й важливою частиною військово-морських операцій. За античності, у Стародавніх Греції та Римі, основними гребними кораблями були трієра, дієра, пентера. У пізніший історичний період – галери.

За княжої Русі для торгівлі та військових операцій використовували лодії – вітрильно-гребні дерев'яні безпалубні судна, де вміщувалося 50–60 осіб з вантажем. 18 червня 860 р. київський князь Аскольд на чолі флоту із 200 лодій пройшов Дніпром і Дніпро-Бузьким лиманом, увійшов до бухти Золотий ріг та обложив Константинополь. На кольорових ілюстраціях Радзивіллівського літопису XV ст. зображено військо русів на лодіях з веслами під очільництвом київських князів Олега у 907 р., Ігоря у 941 та 944 рр., Святослава Ігоревича у 971 р. тощо. Літопис руський описує збір війська на чолі з князями Мстиславом Удалим і Мстиславом Старим перед трагічною битвою 31 травня 1223 р., де літописець зазначає: "...човнів було тисяча". Згадки про веслувальні судна є у "Повіданні про святих князів Бориса та Гліба". Загальний вигляд "лодій" та їх розміри можна уявити за малюнками у Радзивіллівському літописі, Літописі руському, за описами іноземних хроністів та пізнішими детальнішими описами й малюнками. Здійснюючи морські переходи через Чорне море за княжих часів, а пізніше й за козацьких, острів Березань (за античних часів півострів Борисфен, де за Русі було слов'янське поселення, досліджене археологами; нині острів у Чорному морі при вході у Дніпро-Бузький лиман неподалік с. Рибаківка Миколаївської області), Кінбурнську косу та прибережну територію сучасної Миколаївщини використовували для перепочинку. Ідучи на веслувальних судах гирловою частиною Дніпра, Південного Бугу, Лиманом мандрівники добре знали особливості плавання їхніми річищами, як і добре володіли та використовували чорноморські течії для швидкого подолання Чорного моря, що вказує на набутий досвід та навички.

Українці здавна використовували човни різних розмірів для переміщення внутрішніми водами. До XIX ст. для віддалених мандрівок застосовували вітрильно-гребні судна, такі як дуб – для перевезення вантажів у прибережному плаванні Лиманом і морем; дубівку – гребно-вітрильний човен для лову риби та чайку – вітрильно-веслове, безпалубне військово-десантне судно запорізьких козаків XVI–XVII ст., пристосоване до річкових і морських походів та ведення воєнно-морських операцій.

У гирлі Інгулу при впадінні його до Південного Бугу, де сьогодні розташований Миколаїв, археологами знайдено залишки козацької кузні, а в ній цв'яхи, які використовували при будівництві чайок, побутові речі XVII ст., у руслі річки при поглибленні фарватера – залишки дерев'яного човна, що свідчать про існування тут судноремонтної верфі.

Цілком закономірно, що в усі періоди спільноти людей намагалися виявити найсильнішого, найспритнішого, найвправнішого в якійсь діяльності, у тому числі й у веслуванні.

Завдяки активній торговельній та культурній взаємодії з іншими регіонами Чорномор'я та Середземномор'я, веслування у краї мало можливість розвиватися та вдосконалюватися впродовж століть. Річки та морські шляхи забезпечували жителям краю доступ до різних культурних та економічних центрів, а застосування весел дозволяло ефективно використовувати водні шляхи для своїх потреб. Отже, з давніх часів мешканці краю активно використовували водні судна та весла як засоби пересування, риболовлі, торгівлі та оборони. Така багатовікова традиція стала основою для подальшого розвитку веслування в регіоні.

1874 р. у Миколаєві в акваторії Південного Бугу відбулися перегони на шлюпках серед моряків Чорноморського флоту [6, с. 4–7]. Новим поштовхом для розвитку спортивного веслування краю стало відкриття 12 серпня 1887 р. Миколаївського річкового яхт-клубу – найстарішого в Україні [13, с. 10]. Його заснування пояснювалося тим, що в XIX ст. у місті функціонували два порти – комерційний та військовий, а серед містян були підприємці, які могли здавати човни, яхти, шлюпки для прогулянкових плавань акваторіями рік, лиманами і Чорним морем [13, с. 5]. Розташування міста, огорнутого з трьох сторін Бугом та Інгулом, сприяло містянам – любителям веслування, здійснювати як короткотривалі, так і довготривалі водні подорожі та вільно плавати морськими яхтами і відкритими шлюпками [13, с. 6].

Завдяки ентузіазму офіцерів військово-морського флоту, яхт-клуб у перший же рік отримав у подарунок живани байдарки "Подарок", "Первинка" (у звіті представлено й світлину "Первинки"), але із-за користування друга потребувала ремонту [13, с. 11]. Зазначений факт і вище згадані шлюпочні перегони 1874 р. є свідченням того, що у Миколаєві веслувальний спорт (на шлюпках і байдарках) розпочав свій плін значно раніше заснування клубу. Яхт-клуб активно

займався будівництвом і закупівлею човнів для своїх потреб [13, с. 12–13, 25–26]. Впродовж 1894 р. на базі яхт-клубу проводилися вітрильні перегони, а серед них 4 гребні [13, с. 27]. Гребні перегони на дистанцію 1 морської милі (1 м.м. = 1852 м) проводилися щорічно для членів яхт-клубу та гостей на звання першого гребця клубу, яким вручалися спеціальні призові жетони. До 1900 р. яхт-клуб мав 8 суден для веслування. На 1907 р. клуб придбав та збудував 15 човнів для веслування і 11 для прогулянок.

За сприяння членів і керівництва яхт-клубу та ініціативи педагогічних колективів Олександрівської чоловічої гімназії, Реального училища тощо, вихованці навчальних закладів міста залучалися до гребних змагань. Клуб дозволив використовувати свої човни гімназістам за невелику місячну плату, а педагогічна рада гімназії асигнувала клубу кошти для премій у вигляді жетонів за найкращі спортивні досягнення. 1908 р. відбулися перші перегони між учнями гімназії та інших навчальних закладів міста [20, с. 39]. Такі ж гребні змагання відбулися у 1909 р., де гімназисти два роки поспіль перемагали. Для заохочення участі у гребних змаганнях був запроваджений перехідний кубок-приз для переможців навчальних закладів міста [20, с. 39]. 1909 р. учні гімназії отримали призи на огляді в Ялті – срібні годинники для веслярів і запонки для кермового [20, с. 39]. У 1913 р. на гребних змаганнях за звання першого гребця серед вихованців миколаївських середніх навчальних закладів перемогу отримав учень реального училища Дубілет, який весь змоклий у надскладних погодних умовах (вітер до 5 балів та майже до половини наповненому водою човні) подолав дистанцію в 1 м.м. за 11 хв 3,3 с [2, с. 3].

1912 р. гімназія отримала земельну ділянку на березі Бугу в Спаському урочищі між міськими купальнями і пристанню пароплавного товариства, яку планували загородити, обсадити кущами, облаштувати платну купальню для учнів, побудувати ангар для зберігання навчальних суден – двох придбаних у 1910 р. та одного побудованого у 1911 р., пристосовань для гімнастики та ігор на відкритому повітрі, зробити прихисток від негоди для спортсменів, що стало першою спортивною базою навчальних закладів міста з водних видів спорту та гімнастики [20, с. 39–41].

20 серпня 1913 р. перед спуском яхти "Волна", яка була побудована в майстернях яхт-клубу до 25-річчя його заснування, провели жіночі веслувальні перегони у "двійках" з кермовою на прогулянкових шлюпках. Дистанцію у 0,75 м.м. першими подолати А. Е. Утць, Е. І. Смирнова (гребці) та В. А. Байневич (кермова) за 7 хв 1,4 с, отримавши спеціальні нагородні жетони. Наступного дня відбулися перегони з веслування на прогулянкових човнах для вихованців миколаївських навчальних закладів на ту саму дистанцію, де бажаних було настільки багато, що їх розділили на запливи. Перемогу на шлюпці "Блондинка" та призові жетони отримали гімназисти В. Нестеренко, А. Вейнбергер (гребці) та Л. Ковальов (кермовий), які подолали дистанцію за 6 хв 10 с [3, с. 3]. Гребні перегони для чоловіків і жінок проводили й у 1914 р. [4, с. 3].

З початком Першої світової війни клуб виключив з членства австрійських та німецьких підданих. 1916 р. у Миколаєві проводився набір на гімнастичні курси, які організував "Союз спортивних товариств", куди входили "Спортивний клуб", спортивний клуб "Уніон", спортивне товариство "Русский Сокол", "Мисливське товариство" та "Миколаївський річковий яхт-клуб", до програми підготовки яких входила й гребля [5, с. 3].

Впродовж 1917–1920 рр. яхт-клуб та інші спортивні товариства переживали кризу. Веслування на шлюпках у ті часи було доступне тільки для обмеженої кількості людей і мало розважальний характер.

На початку 1920-х років радянська влада розвивала спорт на основі класового принципу. У 1923 р. на засіданні Миколаївського яхт-клубу обговорювали шляхи пролетаризації водних видів спорту. Культвідділ Окрпрофбюро розпочав кампанію із залучення працівників заводів до яхт-клубу для його популяризації серед робітничого класу.

1923 р. команда Миколаєва здобула перше місце у змаганнях серед шестивесельних човнів на губерньській морській олімпіаді, де взяли участь 28 спортсменів. У 1925 р. відкрився пролетарський яхт-клуб імені Комінтерна, членами якого могли стати тільки робітники або службовці. Клуб мав 9 яхт і 18 веслувальних човнів. Леонід Біценко став першим веслярем міста, здолавши дистанцію в 1 м.м. за 16 хв 3 с.

У 1920–1930-х роках активно розвивали військово-прикладні види спорту. 1925 р. запровадили спеціальний день для спортивних занять, де популяризувалося веслування. 1927 р. у Миколаєві відбулася Всеукраїнська водна спартакіада, на якій миколаївці, захопившись академічним веслуванням, програли змагання на гічках (вид спортивно-розважальної, швидкої вітрильно-гребної шлюпки з транцевою кормою і 6–10 розпашними веслами). Наступного 1928 р. у місті знову відбулася Всеукраїнська водна спартакіада з гребного та вітрильного спорту, де миколаївці здобули перше місце [7, с. 4].

1929 р. проводилися спортивні естафети для міліціонерів з дистанцією від Тернівки (сусіднє з містом село) до Миколаєва, куди включили веслування, велосипедний заїзд, верхову їзду та біг. У травні 1929 р. "Спілка торгівельних службовців" організувала похід на шлюпках з Миколаєва до Нової Одеси, який зайняв 13 год, а зворотний за течією – 9 год. Це викликало значну зацікавленість серед інших фізкультурників. Того ж року відкрили водну станцію Окрвиконкому. 1935 р. семеро спортсменів-динамівців здійснили шлюпочний перехід з Миколаєва до Москви. Райком спілки металістів організовував лекції та семінари для підготовки інструкторів, а також походи на човнах, присвячені різним святкам. Військові моряки допомагали популяризувати веслування, проводячи естафети за будь-яких погодних умов. Практикували двотижневі заходи з фізичної культури, випускали спеціальні номери газет, відкривали консультації для залучення більшої кількості учасників. Передбачалося складання нормативів на "фізично нормально розвиненого робітника розумової праці", у тому числі з веслування.

1936 р. у Миколаєві існувала спортивна верф, де будувалися спортивні гребні судна [8, с. 4]. З 1937 р. у колекціонерів зберігся призовий жетон спортсмена-байдарочника І. Р. Короткова (1894 – 1956) [12, с. 187–193].

У довоєнний період миколаївські спортсмени-веслувальники брали участь в обласних і Всеукраїнських змаганнях, а переможці увійшли до збірної команди України для участі у Першій Всесоюзній Спартакіаді народів Союзу РСР. Миколаївські спортсмени були неодноразовими призерами першості Союзу: А. Шептуха, П. Булаченко, Т. Ільченко, Г.

Кальтя, М. Василевський, В. Мінай, В. Бернадський, І. Бубнов, В. Горбаченко, Л. Гостюшева, Л. Петрович, Л. Кримчак, О. Скиба, П. Цибін.

За Другої світової війни веслувальним базам та спортивному інвентарю було завдано значної шкоди. Після закінчення війни, за непростих умов повоєнної розрухи, в області розгортається робота з відновлення тренувальної бази, відкриваються спортивні секції з веслувальних видів спорту, розпочали регулярно проводити змагання. У перші повоєнні роки миколаївські гребці Бубнов і Цибін стали чемпіонами Союзу РСР [9, с. 4].

1950–1980 рр. характеризуються швидким зростанням розвитку веслувальних видів спорту на Миколаївщині. У місті збудована школа вищої спортивної майстерності (ШВСМ) зі спортивними залами, веслувальним басейном, водною станцією і обладнана спеціальним спортивним інвентарем. Свою веслувальну матеріально-технічну базу покращили товариства "Авангард", "Буревісник", "Динамо", "Колос", "Локомотив", "Спартак". 1979 р. на базі миколаївської школи-інтернату №1 була створена школа-інтернат спортивного профілю, де відкрили відділення з академічного веслування (тренери А. М. Грандо, Губарєв) і веслування на байдарках та каное (тренер Я. Д. Бізер). 3 січня 1993 р. школу реформовано в Миколаївське вище училище фізичної культури (МВУФК).

Дитячо-юнацька спортивна школа (ДЮСШ), спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву (СДЮШОР), МВУФК та ШВСМ підготували понад 150 майстрів спорту з веслування. За вагомі досягнення у підготовці спортсменів-веслувальників почесне звання "Заслужений тренер України" присвоєно цілій низці наставників. Ними стали: Є. А. Яциненко, В. В. Оболюський, А. М. Матвеев, А. Л. Дмитрієв, В. С. Соблін, В. Г. Дзюба, Я. Д. Бізер, М. І. Треско, Г. А. Затулівітер, І. А. Канівецький, Л. Коломийцева.

Зважаючи на розвиток веслувального спорту в краї, у 1981 р. в Миколаєві відбулася Республіканська науково-практична конференція з актуальних проблем розвитку веслувальних видів спорту [24, с. 4]. У місцевій пресі публічно піднімалися питання про проблеми веслувального спорту Миколаївщини, обговорювалися заходи для їх вирішення [17, с. 4].

Продовжуючи традиції минулого, миколаївські спортсмени взяли участь у тривалих шлюпочних переходах: 1962 р. група студентів Миколаївського кораблебудівного інституту (тепер Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, НУК) пройшла Дніпром на двох ялах (невеличкі шлюпки з однією, двома чи трьома, а історично з чотирма парами весел) з Миколаєва до Києва і назад [21, с. 4]; 1973 р. маршрутом Миколаїв – Київ [25, с. 4]; 1979 р. маршрутом Миколаїв – Київ – Миколаїв [10, с. 4]; 1979 р. миколаївський агітзагін "Прометей" здійснив перехід з Біломорська (місто в Карелії, розташоване на островах біля виходу Біломорсько-Балтійського каналу в Біле море у Російській Федерації) до Миколаєва (через Чорне море) [19, с. 4].

На Миколаївщині функціонували секції з веслувального спорту не тільки у містах (Миколаїв, Первомайськ, Баштанка), але й у селах – Богданівка, Щербані [14, с. 4; 15, с. 4]. Значного успіху досягли спортсмени-веслувальники О. Гулій, С. Сербенюк, А. Семенов, А. Бендарик; студенти НУК на Чемпіонаті світу з академічного веслування серед студентів (1986) здобули "золото" [1, с. 3]. В інституті у той час працював заслужений тренер Української РСР з академічного веслування, доцент А. І. Лукін, який підготував 59 майстрів спорту України та Союзу РСР.

Зважаючи на особливість русла з порогами на Південному Бузі поблизу давнього козацького с. Мигія, у краї поширився веслувальний слалом, проводилися Чемпіонати Союзу РСР [22, с. 4; 23, с. 4].

Спортсмени Миколаївщини почали виступати на міжнародних змаганнях з веслувального спорту з середини ХХ ст. Миколаївщина здавна багата відомими спортсменами-веслувальниками, серед яких є відомі переможці не тільки всеукраїнських, але й світових змагань.

Євген Яциненко (1925 – 2013) – перший український веслувальник-байдарочник, срібний призер Чемпіонату світу (1958; К-2, 1000 м), чемпіон Європи (1957: естафета, К-1, 4х500 м) та перший веслувальник з Миколаєва, який взяв участь в Олімпійських іграх (1956; 5-е місце, К-2, 1000 м), восьмиразовий чемпіон Союзу РСР.

Юрій Чебан (1986 р.н.) розпочинав свою кар'єру в Миколаєві, став одним із найвідоміших веслярів-каноїстів України. Олександр Шапаренко (1946 р.н.) – один із найвидатніших спортсменів у греблі на байдарках і каное, який презентував Миколаївську область у радянські часи і досягнув виняткових спортивних досягнень: дворазовий олімпійський чемпіон (1968, 1972). У Миколаєві народився і працював Олександр Матвеев (1941 – 1990) – український радянський спортсмен-байдарочник та український тренер із веслування на байдарках, заслужений тренер Союзу РСР. Закінчивши Миколаївський педагогічний інститут (1967) працював тренером Миколаївської ДЮСШ № 2 (1970–1976), ШВСМ (1976–1984), МВУФК (1990). Тренував молодіжну збірну команду Союзу РСР (з 1984).

З Миколаєва родом: Марія Граба – срібна призерка Чемпіонату світу (2003); Сергій Безуглий – срібний призер (2006, 2009, 2010, 2011) і бронзовий призер (2009, 2011) Чемпіонатів світу, учасник Олімпійських ігор (2008, 2012); Людмила Кукліновська – переможниця Європейських ігор (2019), фіналістка Чемпіонату світу (2017, 2018, 2019), срібна та бронзова призерка Чемпіонату світу серед юніорів (2016), бронзова призерка Чемпіонату Європи серед юніорів (2016), учасниця Олімпійських ігор (2020); у місті живе і працює Марія Ралчева – українська спортсменка-байдарочниця, срібна призерка Чемпіонату світу, учасниця літніх Олімпійських ігор (2000), майстер спорту України міжнародного класу; Олег Кухарик – український спортсмен-байдарочник, чемпіон світу (2021), бронзовий призер Чемпіонату світу (2017, 2022, 2023) та чемпіон (2023), срібний призер Чемпіонату Європи (2019, 2023).

Попри триваючу війну з російським агресором миколаївські спортсмени-веслувальники продовжують успішно виступати на міжнародних та всеукраїнських змаганнях. Миколаївський веслувальник та випускник НУК (спеціальність 017 Фізична культура і спорт) Павло Болотов здобув у 2024 р. "бронзу" на Чемпіонаті світу з веслування на ергометрах (Concept-2) серед молоді до 23 років на дистанції 500 м [18]. 20–25 квітня 2024 р. в Умані відбувся Кубок України з веслування на байдарках і каное, де спортсмени НУК здобули низку перемог: Олександр Гарцев – 1 місце (К-4 1000 м), 3

місце (К-4 500 м та К-1 1000 м); Іван Клопов – 2 місце (К-4 1000 м); Марія Салтовська – 3 місце (К-4 500 м). Загалом збірна Миколаївської області посіла 3 місце у командному заліку, здобувши 18 медалей – 4 золоті, 2 срібні, 12 бронзових [18].

Через війну, на жаль, у миколаївських веслувальників є втрати. Захищаючи Україну від російського агресора загинув майстер спорту з веслування на байдарках і каное Микола Гуцаленко – командир 2-го десантно-штурмового взводу 3-ї роти 1-го батальйону 79 окремої десантно-штурмової бригади, молодший лейтенант, кіборг. Навчався в НУК за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, але у 2014 р. залишив навчання і вступив до війська.

Незважаючи на військову агресію, веслування у Миколаєві активно розвивається. Місто має кілька спортивних клубів та секцій, які спеціалізуються у цьому виді спорту. Сучасна інфраструктура включає тренажерні зали, човнові станції та водні маршрути. Регулярно проводяться змагання як на міському, так і на всеукраїнському рівнях. Федерація веслування Миколаївської області (президент, олімпійський чемпіон 2012, 2016 рр. Юрій Чебан) спільно з відділом освіти, молоді та спорту Миколаївської міської ради приділяють значну увагу розвитку молодих спортсменів через дитячі та юнацькі секції, а також організують відкриті тренування та заходи для широкої аудиторії, що сприяє популяризації веслування серед місцевих жителів [11].

Натепер до Федерації веслувального спорту Миколаївщини входять відомі кваліфіковані тренери-педагоги з веслування: у КМДЮСШ "Атлант" працюють – В. В. Андреев, В. П. Лавриненко, О. В. Моторна, С. О. Новікова, О. А. Цомпель; у КДЮСШ "Олімп" – Л. В. Денькович, С. Г. Левченко, Л. Я. Стрілка, В. В. Цуркан; у СДЮСШОР – Б. П. Волянська, М. І. Дмитрієв, Г. А. Затулівітер, І. О. Моторна, К. В. Нестерова, А. О. Синегрибова, В. О. Ткачук, у Миколаївському фаховому коледжі фізкультури – О. Г. Сімонов, І. А. Сімонова, Н. Г. Левченко; у МОККДЮСШ №1 – С. В. Моторний; у ШВСМ – А. П. Затулівітер, О. В. Шевченко; у ГО "СДЮСШК" – В. В. Павловський; у Баштанській ДЮСШ – О. В. Васюнькін; С. О. Безуглий – учасник Олімпійських Ігор 2008, 2012 рр.; Ю. В. Чебан – олімпійський чемпіон 2012, 2016 рр., Д. С. Бурдін – ветеран веслувального спорту; М. П. Граба – спортсменка, а тепер головний спеціаліст Управління у справах молоді та спорту Миколаївської обласної військової адміністрації [11].

Висновки:

1. Встановлено, що веслування на Миколаївщині має давні традиції, пов'язані з історією краю та історико-культурними зв'язками його мешканців з іншими народами Чорномор'я та Середземномор'я. 1874 р. у Миколаєві в акваторії Південного Бугу відбулися шлюпочні перегони серед моряків. Із заснуванням у 1887 р. яхт-клубу, веслування, як вид спорту, швидко розвивалося. На початку ХХ ст., завдяки участі гімназистів міста та організації змагань яхт-клубом, веслування знайшло поширення серед молоді.

2. Показано, що після Першої світової війни та під час радянської влади веслувальний спорт став частиною пролетарської культури, зокрема через пролетарські яхт-клуби і кампанії для залучення робітників. Зміни в інфраструктурі, підтримка професійних спілок і активність військових моряків сприяли подальшому розвитку веслування в місті та краї. Розвиток веслувального спорту в Україні та в Миколаєві за радянської влади у довоєнний період характеризується такими етапами: 1) 1920–1921 рр. – зосередження веслувальних клубів у системі Всеобучу; 2) 1921–1925 рр. – поступовий перехід їх у відання профспілкових організацій; 3) 1925 р. – створення відомчими спортивними товариствами власних веслувальних станцій з відновленням популярності веслувального спорту; 4) після 1927 р. – участь миколаївських спортсменів-веслувальників у Всеукраїнських та Всесоюзних змаганнях і здобуттям ними призових місць. 1950–1980 рр. характеризуються швидким зростанням веслувальних видів спорту на Миколаївщині.

3. З'ясовано, що Миколаївщина має не тільки багату історію веслування, але й цілу когорту талановитих спортсменів-веслувальників, які досягали успіхів і ставали чемпіонами та призерами на Олімпійських іграх, Чемпіонатах світу та Європи. В умовах триваючої війни з російським агресором серед спортсменів-веслувальників є втрати – захищаючи Україну загинув майстер спорту Микола Гуцаленко. Попри війну розвиток веслувального спорту продовжується і функціонує завдяки Федерації веслування Миколаївської області, ентузіастам веслувального спорту – спортсменам і тренерам-педагогам, які продовжують його традиції і забезпечують умови для подальшого розвитку, підтримці з боку міської та обласної рад, територіальних громад, які приділяють посильну увагу та допомогу розвитку молодих спортсменів.

Література:

1. Аров Б. Золоті весла студентів: Веслувальники МКІ – чемпіони світу // Південна правда. – 1986, 20 липня. – С. 3.
2. Б-ль С. Спорт. Яхт-Клуб // Николаевская газета. – 1913, 6 августа. – С. 3.
3. Б. С. Спорт. Яхт-Клуб // Николаевская газета. – 1913, 23 июля. – С. 3.
4. Б. С. Спорт. Яхт-Клуб // Николаевская газета. – 1914, 13 июля. – С. 3.
5. [Б. а.]. Гимнастические курсы спортивных о-в // Николаевская газета. – 1916, 18 сентября. – С. 3.
6. [Б. а.]. Шлюпочная гонка в Николаеве // Морской сборник. – 1874. – Т. CVL. – №1, январь. – С. 4–7.
7. [Б. а.]. Водная спартакиада закончилась: Николаев выдвинулся на первое место: Результаты соревнований // Красный Николаев. – 1928, 18 июня. – С. 4.
8. [Б. а.]. На Першотравневій вул. № 87... фабрика яхт і човнів // Шлях індустріалізації. – 1936, 10 червня. – С. 4.
9. [Б. а.]. Миколаївські гребці Бубнов і Цибін – чемпіони СРСР // Південна правда. – 1947, 20 серпня. – С. 4.
10. [Б. а.]. По Днепру на шлюпках // Рабочая газета. – 1979, 29 июля. С. 4.
11. ГО "Федерація веслування Миколаївської області" // URL: <https://canoe-mykolaiv.org.ua/federatsiia/chleny-federatsii.html>
12. Горбунов Е. Г. Спортивный значок с интересной историей // Истории из прошлого: очерки. – Николаев, 2011. – С. 187–193.
13. Двадцатилетие [...] речного яхт-клуба г. Николаева. Краткий исторический очерк. Составлен секретарем яхт-клуба А. Голубевым. – Николаев, 1907. – 34 с.
14. Козолуп В. Свято на Щербанівському морі // Південна правда. – 1987, 14 жовтня. – С. 4.

15. Колесник А. Чим займатися хлопчакам? // Південна правда. – 1986, 7 травня. – С. 4.
16. Кордиш, Н. Рыбальство Трипільської культури. Українська вільна Академія наук. Серія "Археологічна Трипільська культура на Україні". Збірник II. Ч. 2. – Авсбург: Друкарня Д. Сажиніна, 1949. – 15 с
17. Настенко О. Троє в човні, не рахуючи відповідальних спортивних працівників // Південна правда. – 1988, 1 червня. – С. 4.
18. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. Новини кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту // URL: <https://nuos.edu.ua/pro-universitet/struktura/navchalno-naukovij-gumanitarnij-institut/kafedri-nngi/teoretichnih-osnov-olimpijskogo-ta-profesijnogo-sportu/novini-kafedri-teoretichnih-osnov-olimpijskogo-ta-profesijnogo-sportu-3-3/novini-kafedri-teoretichnih-osnov-olimpijskogo-ta-profesijnogo-sportu/>
19. Подоляк Ю. Из Білого моря в Чорне // Південна правда. – 1979, 1 серпня. – С. 4.
20. 50-ти летие Николаевской Александровской мужской гимназии. Краткая историческая записка составленная преподавателем истории Н. К. Матвеевым. – Николаев: Электр. типо-литогр. бр. Л. и И. Белолипских, 1913 – 108 с.
21. Семенов П. 32 дні на веслах // Комсомольська іскра. – 1962, 5 вересня. – С. 4.
22. Федоров І. Наперекір порогам // Південна правда. – 1974, 9 червня. – С. 4.
23. Федоров І. Трасою мужності // Південна правда. – 1985, 24 серпня. – С. 4.
24. Чечуй Н. Вчені радять // Південна правда. – 1981, 17 жовтня. – С. 4.
25. Щербань Н. На веслах до Києва // Південна правда. – 1973, 21 липня. – С. 4.

Reference

1. Arov, B. (1986). Zoloti vesla studentiv: Vesluvalnyky MKI – chempiony svitu. *Pivdenna pravda*, 20 July, p. 3.
2. B-I, S. (1913). Sport. Yakht-Klub. *Nikolaevskaya gazeta*, 6 August, p. 3.
3. B., S. (1913). Sport. Yakht-Klub. *Nikolaevskaya gazeta*, 23 July, p. 3.
4. B., S. (1914). Sport. Yakht-Klub. *Nikolaevskaya gazeta*, 13 July, p. 3.
5. Gimnasticheskie kursy sportivnikh o-v (1916). *Nikolaevskaya gazeta*, 18 September, p. 3.
6. Shlyupochnaya gonka v Nikolaeve (1874). *Morskoj sbornik*, Vol. CVL, No. 1, January, p. 4-7.
7. Vodnaya spartakiada zakonchilas: Nikolaev vidvinulsya na pervoe mesto: Rezultati sorevnovanii (1928). *Krasnii Nikolaev*, 18 Juny, p. 4.
8. Na Pershotravnevii vul. № 87... fabryka yakht i chovniv (1936). *Shliakh industrializatsii*, 10 Juny, p. 4.
9. Mykolaivski hrebtsi Bubnov i Tsybin – chempiony SRSR (1947). *Pivdenna Pravda*, 20 August, p. 4.
10. Po Dnepru na shlyupkakh (1979). *Rabochaya gazeta*, 29 July, p. 4.
11. HO "Federatsiia vesluvannia Mykolaivskoi oblasti". URL: <https://canoe-mykolaiv.org.ua/federatsiia/chleny-federatsii.html> (data of accessed 22 October 2024).
12. Gorburov, Ye. G. (2011). Sportivnii znachok s interesnoi istoriei. *Istorii iz proshlogo: ocherki*. Nikolaev. P. 187-193.
13. Golubevim, A. (1907). Dvadsatiletie [...] rechnogo yakht-kluba g. Nikolaeva. *Kratkii istoricheskii ocherk*. Nikolaev. 34 p.
14. Kozolup, V. (1987). Sviato na Shcherbanivskomu mori. *Pivdenna Pravda*, 14 October, p. 4.
15. Kolesnyk, A. (1986). Chym zaimatysia khlopchakam? *Pivdenna Pravda*, 7 May, p. 4.
16. Kordysh, N. (1949). Rybalstvo Trypil'skoi kultury. *Ukrainska vilna Akademiia nauk. Seriia "Arkheolohichna Trypil'ska kultura na Ukraini"*. Col. II. Part 2. Avsburh: Drukarnia D. Sazhynina Publ. 15 p.
17. Nastenko, O. (1988). Troie v chovni, ne rakhuiuchy vidpovidalnykh sportyvnykh pratsivnykiv. *Pivdenna Pravda*, 1 Juny, p. 4.
18. Natsionalnyi universytet korablebuduvannia imeni admirala Makarova. Novyny kafedry teoretychnykh osnov olimpijskoho ta profesiinoho sportu. URL: <https://nuos.edu.ua/pro-universitet/struktura/navchalno-naukovij-gumanitarnij-institut/kafedri-nngi/teoretichnih-osnov-olimpijskogo-ta-profesijnogo-sportu/novini-kafedri-teoretichnih-osnov-olimpijskogo-ta-profesijnogo-sportu-3-3/novini-kafedri-teoretichnih-osnov-olimpijskogo-ta-profesijnogo-sportu/> (data of accessed 22 October 2024).
19. Podoliak, Yu. (1979). Iz Biloho moria v Chorne. *Pivdenna Pravda*, 1 August, p. 4.
20. 50-ti letie Nikolaevskoi Aleksandrovskoi muzhskoi gimnazii. *Kratkaya istoricheskaya zapiska sostavlenaya prepodavatelem istorii N. K. Matveevim*. Nikolaev: Elektr. tipo-litogr. br. L. i I. Belolipskikh Publ., 1913. 108 p.
21. Semenov, P. (1962) 32 dni na veslakh. *Komsomolska iskra*, 5 September, p. 4.
22. Fedorov, I. (1974). Naperekir poroham. *Pivdenna Pravda*, 9 Juny, p. 4.
23. Fedorov, I. (1985). Trasoiu muzhnosti. *Pivdenna Pravda*, 24 August, p. 4.
24. Chechui, N. (1981). Vcheni radiat. *Pivdenna Pravda*, 17 October, p. 4.
25. Shcherban, N. (1973). Na veslakh do Kyieva. *Pivdenna Pravda*, 21 July, p. 4.